

پیشه

مهریز / یزد

سمانه ملازینلی

عکس‌ها:

مجید دهقانی زاده

مرتضی جامع استاد چینه‌گذار (چینه گش) ۵۳ ساله اما زیر و زرنک و پر جنب و جوش ابتدا دور تا دور کارگزارانش می‌چرخد و به یکی می‌گوید آب در حوضچه گل بریزد و از دیگری می‌خواهد تندتر گل را با پامال کردن ورز دهد و صدایش هنگامی که خورشید از لابه‌لای برگ درختان باغ سرک می‌کشد در باغ می‌پیچد. او پاچه‌های شلوارش را بالا می‌زند و خودش هم پا در گل می‌گذارد و به دو کارگر دیگر می‌گوید که گل را برگردانند (زیر و رو کنند) و کارگرها با بیل به جان گل‌ها می‌افتند و همان طور که دو نفر گل‌ها را پامال می‌کنند، آن‌ها بیل را داخل گل‌ها می‌گردانند.

● خاک چینه، خاک سرزمین

استاد جامع همان طور که گل‌ها را با پا ورز می‌دهد و دستانش را از پشت به هم قلاب کرده است، از مدت زمانی که باید گل مورد نیاز دیوار چینه‌ای پا و بیل بخورد حرف می‌زند و می‌گوید: «پدر بزرگم چینه‌کش بود. یادم می‌آید می‌گفت موقع گل لگد کردن دستانتان را به کمر بنزد تا فشار روی کمر نیاید و کمردرد نشوید. باید گل را پامال کنیم تا سفت شود، این گل نباید شل بوده و حالت آبکی داشته باشد و گرنه لیز می‌خورد و پایین می‌ریزد. مصالح دیوار چینه‌ای خاک سرزمین (خود منطقه) است و آب، هیچ چیز دیگری نمی‌خواهد. خاک هر اقلیمی برای اقلیم خودش خوب است. ما الان از خاک همان دیواری استفاده می‌کنیم که ۶۰ سال پیش چیده شده و کم‌کم پس از این همه مدت دیوار خورده شده و ریخته است یعنی دیوار ۴۰ سانتی، ۲۰ سانت شده و ما الان که می‌خواهیم این دیوار را مرمت کنیم و بالاترش ببریم از خاک خود دیوار استفاده می‌کنیم، می‌بینید که مصالحش قابل باز یافت است و هیچ آلودگی زیست محیطی ندارد. حالا اگر خاک نخاله‌ای داشت، تکه آجری یا کاهی در آن بود که چه بهتر، این برای خاک بهتر است و قرار نیست از خاک جدا کنیم چون جزو تار و پود کار می‌شود و حتی جلوتر ترک خوردن کار را می‌گیرد اینکه کاه را به گل اضافه می‌کنند هم برای همین است که دیوار ترک بر ندارد، برعکس مصالح جدید نخاله‌اش در دسر است، محیط زیست را آلوده می‌کند و دوام چینه را هم ندارد. من پس از سال‌ها هنوز ندیدم و نشنیدم که بگویند باد چینه را خراب کرده است یا پس از مثلاً پنج سال فرو بریزد اما در ساختمان‌های الان که مردم بلوک به کار می‌برند بارها دیده‌ام که پس از چند سال فرو ریخته یا با یک طوفان خراب شده است.»

● مردم دوباره به ساخت دیوار چینه‌ای رو آورده‌اند

او همان طور که با پاهایش گل‌ها را لگد می‌کند و دست به کمر از این سر حوضچه به

آن سر حوضچه می‌رود حرفش را هم ادامه می‌دهد: «خوشبختانه قیمت مصالح ساختمانی گران شد و بلوک که پیشتر ارزان‌تر از چینه درمی‌آمد الان گران‌تر شده است و مردم دوباره به سمت ساخت دیوار چینه‌ای آمده‌اند. الان من می‌خواهم روی دیوار قبلی که خورده شده است چینه بزنم حتماً که ۴۰ سال را دوام می‌آورد، وقتی بدانم خاک سرزمینم عمر دارد و حتی الان ارزان‌تر از مصالح دیگر درمی‌آید نباید به سمت مصالح دیگر بروم. از طرفی چینه نمای خیلی زیباتری نسبت به بلوک و آجر دارد. شما به بلوک نگاه کنید و نگاهی به چینه هم ببیندازید واقعاً کدامشان نظرتان را جلب می‌کند». مرتضی جامع و برادرانش سال‌هاست که شغلشان ساخت و مرمت دیوار چینه‌ای است و شغل اجدادیشان را ادامه داده‌اند. آن‌ها نه فقط در مهریز بلکه در یزد و حتی شهرهای اطراف نیز برای ساخت دیوار چینه‌ای و مرمت بناهای سنتی شناخته شده هستند. صدای استاد چینه‌گذار بلند می‌شود که «آب را ببندید، سید این طرف را لگد کن، احمد اینجا را با بیل بگردان ...» همه دست به دست هم می‌دهند تا مصالح لازم برای چیدن دیوار آماده شود.

● گل باید کوفت ببیندازد

استاد چینه‌گذار مهریزی دستی به موهای سفید و پیشانی عرق کرده‌اش می‌کشد، صحبت کردن در مورد شغلش را دوست دارد و گاهی بدون وقفه و بدون اینکه سؤالی پرسیده شود با جزئیات از آن حرف می‌زند. او می‌گوید: دلیل اینکه یک روز زودتر خاک را آب می‌زنند تا خیس بخورد این است که گل باید حتماً کوفت خودش را ببیندازد و آب قشنگ به خوردش برود. اگر خاک منطقه‌ای ماسه‌ای بود و چسبندگی نداشت یا چسبندگی اش کم بود باید خاک قاطی اش کنند تا خوب شود. گل چینه قاعده دارد باید یکدست باشد نه شل باشد و نه خیلی سفت، اصل کار آماده کردن مصالح چینه هم پامال کردن آن است.

● چیدن دیوار

ورز دادن و لگد مال کردن گل‌ها بالاخره به پایان می‌رسد و نوبت به چیدن دیوار می‌رسد. استاد جامع دست به دیوار خشتی باغ می‌گیرد، خودش را از آن بالا می‌کشد و روی دیوار می‌نشیند طوری که یکی از پاهایش این طرف دیوار و یکی آن طرف دیوار رو به کوچه است. می‌گوید: «برای شروع بهتر است که از ابتدای دیوار شروع کنیم ولی اگر از وسط هم شروع کردیم مشکلی ندارد. ساخت دیوار چینه‌ای به خصوص از نوع حصاری که برای باغ ساخته می‌شود از پایین به اندازه ۴۰ سانت شروع می‌شود و هر چه بالاتر می‌رود ضخامت آن کمتر و به ۲۰ سانت می‌رسد. یک جورهایی دیوار به صورت کله‌قندی بالا می‌رود. باید هر چه بالاتر می‌رویم گل را کم

استاد مرتضی جامع معتقد است آدم از خاک آرامش می‌گیرد

هنر ساخت دیوار چینه‌ای

صبح زود است و کارگرها به همراه استاد «مرتضی جامع» به باغی بعد از کوه ریک شهرستان مهریز آمده‌اند تا دیوار چینه‌ای ۶۰ ساله باغ را مرمت و بازسازی کنند. باید تا آفتاب بالا نیامده و گرما در شهر پهن نشده بخشی از کار را انجام دهند. تابستان است و اگر دیر به هم بچینند نایی برای کار کردن زیر نور داغ خورشید باقی نمی‌ماند. داخل باغ پایین‌تر از دیوار چینه‌ای قدیمی، حوضچه‌ای از گل به شکل یک جوب آب به چشم می‌آید، کارگران چکمه پوشیده و نپوشیده پای در گل می‌گذارند و خاکی که در حوضچه از روز قبل آبش داده‌اند را پامال می‌کنند و این گونه گل را ورز می‌دهند.